

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 14, NUMBER 2, 2025

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 14, No. 2, 2025

ZUBALOVÁ, M.: The concept of liberal fascism in socio-political and media discourse. *Annales Scientia Politica*, Vol. 14, No. 2 (2025), pp. 45–52.

MÁRIA ZUBALOVÁ

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: mrzubalova@gmail.com

Abstract:

This article analyzes the phenomenon of liberal fascism, its connotations and its use in socio-political and media discourse. Through analyzing theoretical sources, we compare the main aspects of individual ideologies, aiming to comprehensively and objectively best the content of the term liberal fascism and its legitimacy in interdiscourse and the academic environment. The article contains interpreted the author's research and focused on the opinion of experts from history and political science on liberal fascism; based on this, we formulated the corresponding conclusions. The text is based on the author's rigorous thesis.

Keywords:

Discourse, fascism, liberal fascism, liberalism.

KONCEPT LIBERÁLNEHO FAŠIZMU V SPOLOČENSKO-POLITICKOM A MEDIÁLNO M DISKURZE

MÁRIA ZUBALOVÁ

Institute of Political Science
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: mrzubalova@gmail.com

Abstract:

This article analyzes the phenomenon of liberal fascism, its connotations and its use in socio-political and media discourse. Through analyzing theoretical sources, we compare the main aspects of individual ideologies, aiming to comprehensively and objectively best the content of the term liberal fascism and its legitimacy in interdiscourse and the academic environment. The article contains interpreted the author's research and focused on the opinion of experts from history and political science on liberal fascism; based on this, we formulated the corresponding conclusions. The text is based on the author's rigorous thesis.

Keywords:

Discourse, fascism, liberal fascism, liberalism.

Úvod

Liberalný fašizmus – pojem, ktorý v posledných rokoch zaznieva nielen zo strany politikov, ale aj laickej verejnosti a stanovisko k tejto relatívne novej terminológii poskytujú taktiež vedeckí pracovníci z oblasti histórie či politických vied.

Systém hodnôt a ideí, ku ktorým sa liberalizmus hlási je individualizmus, teda dôraz na jednotlivca, osobná sloboda, rovnosť, tolerancia, racionálna diskusia či minimalizovanie zásahov štátu. Navzdory tomu fašizmus vyznáva identitu spoločnosti ako organického celku na úkor jednotlivca, presadzuje etatizmus – maximalizovaný zásah štátneho aparátu, antisemitizmus, vodcovstvo, boj či nacionalizmus.

Položme si teda otázky: Môže byť fašizmus liberálny alebo liberalizmus fašistický? Je spojenie liberalizmu a fašizmu v podmienkach demokracie oxymoron, alebo sa stal paradoxom reflektujúci vývoj politických ideológií a myslenia v spoločnosti?

Na prvý pohľad sa môže zdať, že ide o relatívne nový pojem, ktorý z historického hľadiska nemá nijakú oporu. Hoci prepojenie liberalizmu a fašizmu do jedného uceleného pojmu nabralo na popularite až v posledných rokoch, jeho datovanie siaha do 30. rokov 20. storočia, kedy tento termín prvýkrát použil spisovateľ H. G. Wells vo svojom prejave na Oxforde, kde vyzýval k využitiu fašistických prostriedkov, ktoré budú slúžiť liberálnym cieľom (Siegel 2009). Na Wellsov termín „liberalný fašizmus“ nadviazal Jonah Goldberg, ktorý spopularizoval tento pojem a v roku 2008 vydal knihu s rovnomeným názvom: *Liberal Fascism: The Secret History of the American Left, From Mussolini*

ni to the Politics of Meaning, ktorá vyvolala obrovskú diskusiu v politických a akademických kruhoch pre svoju kontroverziu. V anotácii Jonah Goldberg (2008) uvádza, že kniha ponúka nový pohľad na teórie a praktiky, ktoré definujú fašistickú politiku. Autor zároveň pripomína, že pôvodní fašisti boli naľavo a že liberáli od Woodrowa Wilsona cez Franklina Delano Roosevelta až po Hillary Clintonovú obhajovali politiku a princípy, ktoré sa nápadne podobali politikám a princípom Hitlerovho národného socializmu a Mussoliniho fašizmu. V tejto spornej knihe autor obracia predsudky naruby a má v úmysle ukázať nám skutočný význam liberálneho fašizmu, a zároveň tvrdí, že mnoho aspektov progresívnej politiky má podobnosti s fašistickou ideológiou.

Mnohí historici, politológovia a vedci (ako napr. Matthew Feldman, Roger Griffin, Kevin Mattson a iní) považujú Goldbergovu knihu za prehnanú a historicky nepresnú. Poukazujú na to, že fašizmus je a vždy bol historicky aj ideologicky spájaný s krajnou pravícou a je v úplnom protiklade s ideálmi liberalizmu a progresivismu. Kritici liberálneho fašizmu poukazujú na to, že tento termín môže skôr slúžiť na polarizáciu a diskreditáciu politických oponentov než na nejakú odbornú diskusiu či serióznu akademickú analýzu. Autorova kniha je často vedcami a akademikmi označovaná za propagandistickú, ktorej cieľom je prekrútiť a prispôbiť terminológiu ako aj historické fakty tak, aby presne zodpovedala tomu, ako autor prepája fašizmus s liberalizmom a progresivismom.

Pojem liberálny fašizmus v slovenskom verejnom prostredí

Liberálny fašizmus sa stal súčasťou diskusií, predvolebnej kampane a politického boja o mandát a hlas voliča, ktorého počiatok zaznamenávame približne v čase parlamentných volieb do Národnej rady Slovenskej republiky konaných v roku 2016, kedy sa do parlamentu dostala krajne pravicová nacionalistická a neonacistická politická strana Ľudová strana Naše Slovensko.

Líder politickej strany Marián Kotleba¹ vo svojich prejavoch, príspevkoch a vystúpeniach

často vystupoval s kritikou voči liberálnym stranám a politikom, ktorý podľa neho presadzujú diktátorský režim podobný fašizmu pod záštitou liberálnych hodnôt. V jednom z príspevkov, ktoré ĽSNS pravidelne uverejňuje na svojej oficiálnej webovej stránke pri príležitosti výročia skončenia 2. svetovej vojny označil liberálov ako skupinu liberálnych fanatikov, ktorí šíria protiruskú fašistickú propagandu (Ľudová strana Naše Slovensko 2022). Podobnú rétoriku, kde spája liberalizmus s extrémizmom, fanatizmom či fašizmom propagoval aj na svojom YouTube kanáli,² svojich politických protivníkov zvykli charakterizovať ako liberálnych extrémistov, pričom v snahe o ohradenie sa voči tejto ideológii zaviedli neadekvátny pojem – liberálny extrémizmus (Šimková 2020). S podobným názorom pracuje Vladimír Šnidl,³ ktorý rovnako predpokladá, že prepájanie liberalizmu s fašizmom sa začalo objavovať približne v období parlamentných volieb v roku 2016, kedy výrazne vzrástla frekvencia používania pojmu fašizmus v súvislosti so zvolením ĽSNS do parlamentu. V tomto vývoji zohrala svoju úlohu aj alternatívna mediálna scéna, ktorá otvorene podporovala Mariána Kotlebu, a zároveň prispela k šíreniu pojmu liberálny fašizmus (osobná komunikácia, 9. jún, 2024).

Webová stránka Antiliberal, ktorej sloganom je „Odhaľovanie neoliberalného diabolského zla“ v sekcii definície pojmov charakterizoval liberofašizmus ako „doktrínu, kedy ‚milovníci slobody‘ vnucujú túto bezbrehú slobodu svojim spoluobčanom násilnými prostriedkami“, či liberálny extrémizmus ako „motivovaný programami a postojmi alebo ideológiami, ktoré smerujú k potláčaniu základných ľudských práv a slobôd, ktoré obha-

2006 rozpustené rozhodnutím Najvyššieho súdu za nesúlad s Ústavou SR a extrémistické prejavy. V 2020 ho Špecializovaný trestný súd uznal za vinného za trestný čin založenia, podpory a propagácie hnutia smerujúceho k potlačeniu základných práv a slobôd.

² Účet na YouTube zrušila spoločnosť Google v 2023 z dôvodu porušovania noriem komunity. V ich prípade nešlo o prvý prípad, ich kanál bol zmazaný spoločnosťou aj v roku 2020 za šírenie nenávisťných prejavov a zdravotníckych dezinformácií.

³ Vyštudovaný politológ a zakladajúci reportér slovenského *Denníka N*. V roku 2017 napísal knihu *Pravda a lož* na Facebooku, kde sa venuje témam ako sú hoaxy a konšpiračné teórie.

¹ Slovenský, krajne pravicový politik, v rokoch 2005-2006 pôsobil ako vodca neonacistického politického hnutia Slovenská pospolitosť, ktoré bolo v roku

jujú, podporujú alebo podnecujú nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k inému názorovému prúdu, národu, národnosti, pre ich pôvod, fyzické či psychické odlišnosti alebo pre ich náboženské vyznanie, ak je zámienkou pre predchádzajúce dôvody. Typickým znakom liberálneho extrémizmu je popieranie rovnosti všetkých ľudí. Na jednej strane nadradzuje určitú skupinu spriaznených osôb, na strane druhej ponizuje názorových oponentov. Cieľom liberálnych extrémistov je vytvorenie politického systému na báze nerovnosti ľudí, založenej na spriaznenosti s ideologickou doktrínou otvorenej tyranskej spoločnosti“ (Antiliberal s.a.).

Ďalšie (alternatívne) médium, ktoré sa venuje konceptu liberálneho fašizmu, patrí aj stránka Dav Dva,⁴ kde autor vystupujúci pod pseudonymom Ondrej Gorod II (2020) vo svojom článku „Liberálny fašizmus nie je oxymoron, ale krutý paradox zvrátenej doby. Jeho existenciu dokazujú filozofi, politológovia aj politici“, zverejnil výroky a vyjadrenia publicistov, filozofov či politikov, ktorí by mali potvrdzovať legitimitu používania tohto pojmu. Jedným z politikov, ktorí operujú s pojmom liberálny fašizmus a je zahrnutý aj v spomínanom článku je aj Ľuboš Blaha, ktorý spracoval 8 analógií, v čom sa liberáli správajú ako fašisti. Nasledujúce zhrnutie ôsmich analógií poskytuje prehľad jeho argumentov o podobnostiach medzi fašistickým a liberálnym správaním:

Podľa Ľuboša Blahu liberáli, rovnako ako aj fašisti, kriminalizujú iné názory a ideológie, ktoré nekorešpondujú s jej hodnotami a nedokážu tolerovať nič, čo nie je liberálne. Autor nachádza ďalšiu súvislosť medzi týmito ideológiami v presvedčení, že liberáli sa snažia eliminovať slabších prostredníctvom mechanizmov voľného trhu, zatiaľ čo vo fašizme bola eliminácia postavená na rasových motívoch. Ďalej upozorňuje na analógiu medzi liberálmi a fašistami, najmä v obhajobe korporátnej kapitalistickej ekonomiky, ktorá likvidovala ľavicové strany a odbory a ako príklad uvádza Pinochetov režim v Čile. Vo svojej úvahe Ľuboš Blaha poukazuje aj na podobnosť medzi liberálnou globálnou ekonomikou a štrukturál-

nym rasizmom, kedy veľmoci zotročujú rozvojové štáty, aby naďalej bohatli a udržiavali tak ekonomickú nerovnováhu podobne ako totalitné režimy, ktoré využívali ekonomickú nerovnosť na upevňovanie svojej moci. Ďalšiu paralelu Ľuboš Blaha nachádza v súvislosti s liberálnymi postojmi, ktoré podľa neho podporujú americké vojnové konflikty, zbrojenie a nepriateľstvo voči určitým národom, čím chce poukázať na ekvivalenciu medzi nenávisťou fašistov voči iným národom a súčasnou rusofóbiou medzi liberálmi. V rámci rozpracovania ôsmich hlavných analógií Ľuboš Blaha ešte uvádza, že ak hovorí o liberálnych fašistoch neznamena to, že tieto dve ideológie považuje za totožné, ale to, že liberáli v mnohom preberajú fašistické správanie, preto ich označuje za liberálnych fašistov (Blaha 2019).⁵

Ak sa na liberalizmus a fašizmus pozrieme z ideologického hľadiska, už na prvý pohľad je jasné, že ide o kontradiktórne ideológie. Zatiaľ čo liberalizmus je ideológia postavená na individualizme a osobnej slobode, fašizmus ju úplne odmieta a svoje presvedčenia stavia na tom, že skutočná sloboda predstavuje podrobeniu sa vôli vodcu. V liberalizme tvoria spoločnosť jednotlivci, zatiaľ čo spoločnosť vo fašizme je jeden organický celok tvorený rasou či národnosťou. V rámci politického systému je demokracia v liberálnej ideológii postavená na slobodných voľbách, je tvorená systémom brzd a protiváh, kde sa jednotlivé zložky moci vzájomne kontrolujú tak, aby ani jedna zo zložiek vlády nemala absolútnu moc a predchádzala tak zneužívaniu moci. Fašizmus presadzuje totalitu, kde je všetka moc koncentrovaná v rukách jednej autority, ktorá kontroluje všetky aspekty života v štáte, a ktorá má absolútnu rozhodovaciu právomoc. V liberalizme autorita pochádza od ľudu, ktorý ju volí a je založená na súhlase ovládaných. Fašizmus je vo svojej podstate antiliberalný. Samotná ideológia fa-

⁴ Verejná databáza webových stránok ju označila za stránku, s neserióznym, klamlivým, podvodným, konšpiračným alebo propagandistickým obsahom.

⁵ Týchto 8 bodov bolo zverejnených aj na facebookovom účte Ľuboša Blahu, ktorý bol natrvalo zablokovaný spoločnosťou Meta na základe pravidiel týkajúcich sa šikany, obťažovania, šírenia nenávisťi, hoaxov a informácií v súvislosti s Covid 19 (Struhárik 2022). Voči jeho vystupovaniu sa opakovane ohradila aj Slovenská akadémia vied, Blaha však tieto výzvy ignoroval čo vyústilo do Vyhlásenia členov Akademickkej obce Ústavu politických vied SAV, v ktorom ho vyzývali k ukončeniu jeho pôsobenia v akadémii (Benedikovičová 2022).

šizmu jasne proklamovala, že vznikla ako protipól voči všetkému, čo liberalizmus predstavoval. Vychádzajúc z uvedených skutočností môžeme zhodnotiť, že 8 analógií Ľuboša Blahu sú zásadne nesprávne a ide o svojvoľné ohýbanie terminológie, ktorá je postavená tak, aby presne zapadla do ním predkladaného konceptu. Je preto dôležité si uvedomiť, že pridávanie akýchkoľvek prívlastkov k ideológiám z nich nerobí relevantné, plnohodnotné ani legitímne pojmy.

Pojem liberálny fašizmus v politickom a verejnom diskurze

Termín liberálny fašizmus býva používaný v situáciách, kedy sú liberálne politické ideológie a hnutia obviňované z používania fašistických taktík alebo metód na dosiahnutie svojich cieľov. Termín je kontroverzný a často používaný v politickom diskurze ako pejoratívne označenie. Pochádza z myšlienky, že niektoré liberálne alebo progresívne hnutia môžu byť autoritárske, môžu potláčať slobodu prejavu a názorovú rozmanitosť, a to všetko v mene presadzovania svojich hodnôt a cieľov. Hlavné charakteristiky, ktoré môžu byť pripisované konceptu „liberálneho fašizmu“, môžu teda okrem autoritárstva zahŕňať aj cenzúru či *cancel culture*.⁶ Je dôležité poznamenať, že tento termín je často používaný s cieľom diskreditovať liberálne ideológie a môže byť viac rétorickým nástrojom než objektívnym opisom. Kritici termínu tvrdia, že je nepresný a zavádzajúci, pretože fašizmus má historicky špecifické konotácie spojené s krajinou pravice, národným socializmom a totalitnými režimami, ktoré sú ideologicky odlišné od moderného liberalizmu.

V nemecky hovoriacich krajinách jestvuje termín „*begriffsbesetzung*“ využívaný v spoločenských vedách, ktorý sa dá voľne preložiť ako „konceptuálne obsadenie“ alebo „prispôbenie pojmu“. Hoci je táto terminológia prevažne doménou psychológie, nájde využitie aj v oblasti politológie, keďže ho môžeme interpretovať ako situáciu, v ktorej si strana alebo hnutie „privlastní“ nejaký pojem a modifikuje ho tak, aby odrážal ich ciele a postoje. Tento proces vo výsledku vidíme aj v používaní termínu liberálny fašizmus, ktorý je pojmovo interpretovaný tak, aby bol v súlade s tým, čo

chce emitent často manipulatívne odkomunikovať. Ide o výrazne zavádzajúci a špekulatívny termín, ktorý je zameraný predovšetkým na vyvolanie emócií, rozporov a rozdelenie spoločnosti, čím dochádza k posúvaniu významov jednotlivých pojmov a prispieva k polarizácii v politickom, mediálnom a verejnom diskurze. V takejto spoločnosti môžu rôzne ideológie vrátane liberalizmu podliehať ostrej kritike, nepresnému označovaniu či stieraniu akýchkoľvek rozdielov medzi ideológiami, čo môže vyústiť k ešte väčšej polarizácii.

K takémuto stieraniu rozdielov v súčasnom verejnom diskurze dochádza medzi liberalizmom a fašizmom. Vladimír Šnidl považuje koncept liberálneho fašizmu za umelo vytvorený, ako snahu o predefinovanie pojmov a termín, ktorý nemá žiadny obsah. Liberálny fašizmus vidí ako účelový pojem, ktorý je využívaný v rámci dlhodobej negatívnej kampane proti liberálom alebo voči tým, ktorí sa hlásia k liberalizmu, výsledkom čoho je ich negatívna nálepka (osobná komunikácia, 9. jún, 2024). S podobným konceptom pracuje aj Marek Mach,⁷ ktorý liberálny fašizmus považuje za kombináciu dvoch pojmov, ktorý majú ľudia spojený s negatívnou konotáciou. Problémom je, že ľudia, ktorí tento pojem používajú ho nespájajú so zmysluplnou definíciou, ale skôr s emocionálnym obsahom (osobná komunikácia, 8. jún, 2024).

Ako sme už spomínali, termín liberálny fašizmus je prevažne doménou dezinformačných a konšpiračných stránok, ktoré vystupujú v pozícii alternatívnych médií či zdrojov. Túto rétoriku však používa aj mnoho politikov ako napr. členovia strany ĽSNS, Ľuboš Blaha, Róbert Kaliňák, ktorý na jednej z tlačových konferencií definoval liberálny fašizmus ako snahu o oslabovanie ľudských práv pod rúskom liberalizmu, alebo Štefan Harabin, ktorý nazval aktivistov z O.Z. Inštitútu ľudských práv liberálnymi fašistami⁸ či Andrej Danko, ktorý pri príležitosti 75. výročia Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici vystúpil s preja-

⁶ Zničiť alebo poškodiť niekoho v zmysle sociálnej alebo verejnej ostrakizácie.

⁷ Aktivista, zakladateľ iniciatív *Mladí proti fašizmu*, *Mladí za klímu* a projektu *Správy Mladí*. Laureát Forbes 30 pod 30, držiteľ Novinárskej ceny za roky 2018 a 2019, SDG ceny v kategórii Líder do 30 rokov a ceny TTSK za mimoriadny prínos (Mladí proti fašizmu s.a.).

⁸ Reakcia Štefana Harabina na udelenie titulu „homofób roka“ za rok 2018.

vom, kde varuje pred extrémizmom zo strany fašizmu, ale aj liberalizmu. Tento pojem sa natoľko spopularizoval, že sa stal súčasťou verejného diskurzu najmä v súvislosti so sociálnymi sieťami bez hlbšieho pochopenia alebo preskúmania jeho obsahu.

V tejto súvislosti je dôležité položiť si otázku, prečo sa stal liberálny fašizmus takým fenoménom, prečo nabral na popularnosti aj medzi laickou verejnosťou a za akým účelom a v akom kontexte je využívaný politikmi aj napriek tomu, že z hľadiska histórie a politických štúdií nemá nijakú oporu?

Pri operovaní s pojmom liberálny fašizmus politici často pracujú s emóciami ako sú hnev alebo strach, a zároveň ponúkajú svoj vlastný politický koncept, ktorý by im ponúkal ochranu pred nebezpečenstvom, ktorý liberálny fašizmus podľa nich pre spoločnosť predstavuje. Rovnaký koncept využíva aj fašizmus, ktorý tiež pracuje s negatívnymi emóciami a má za cieľ ochrániť svoj národ pred dekadenciou a spoločným nepriateľom.

Mnohé nepodložené informácie spolu nemusia dávať zmysel, pokiaľ ponúkajú jednoduché vysvetlenie, ktoré percipientovi dodáva pocit kontroly. Kľúčovým predpokladom pre úspešnosť dezinformácií je podliehanie konfirmačnému skresleniu, tzv. konfirmačný bias,⁹ preto dezinformačné kanály či politická rétorika ponúka práve to, čo chceme počuť a čo si chceme myslieť a informácie, ktoré narúšajú náš koncept, máme sklon automaticky odmietiť (Béres 2020). Anne Applebaum (2020, s. 54) píše, že „emocionálna príťažlivosť konšpiračnej teórie spočíva v jej prostote. Vysvetľuje komplexný fenomén, poradí si s náhodou, veriacemu ponúka upokojujúci pocit špeciálneho, privilegovaného prístupu k pravde.“

Sociologický ústav SAV v rámci projektu „Pandemické pravdy“, ktorý bol realizovaný v novembri a decembri 2023, skúma problematiku konšpiračných teórií medzi krajinami V4, ktorého výsledkom je percentuálny podiel ľudí, ktorí podliehajú konšpiračným teóriám. V rámci pandémie COVID-19 konšpiračným teóriám na Slovensku verilo až 56 % opýtaných, hoaxom týkajúcich sa antivedeckých

konšpiračných teórií¹⁰ verilo 55 % respondentov, čo je najvyšší podiel v rámci krajín V4 (Klobucký, Mrva 2024). V auguste 2022 uskutočnila výskum Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave v rámci európskeho operačného programu „Riešenie spoločenských ohrození v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19“. Centrum pre bioetiku v spolupráci s agentúrou Focus zisťovali hodnotu tzv. konšpiračného indexu na Slovensku, ktorý predstavoval hodnotu 30,27. V rámci štúdie publikovanej francúzskymi vedcami v júni 2021, kde skúmali tento index medzi 22 krajinami, najvyššiu hodnotu dosiahlo Turecko s indexom 25,29; najnižšiu hodnotu malo Dánsko 6,29. V kontexte tejto štúdie je Slovenská republika držiteľom rekordu, čo sa týka podliehaniu konšpiračným teóriám (Sýkora 2022).

Vzhľadom na uvedené môžeme konštatovať, že vysoké percento a index, ktorý odráža mieru dôvery v konšpiračné teórie, ktoré sú úzko prepojené s dezinformáciami, prispieva aj k nekritickému pohľadu na liberálny fašizmus. Práve nekritický pohľad a konfirmačné skreslenie môžu napomáhať šíreniu nejasných, nepresných či skreslených informácií.

Ako už vieme, cieľom politického diskurzu je získať, udržať a realizovať politickú moc, a práve tento cieľ zohráva kľúčovú rolu pri výbere jazykových prostriedkov a vnútornej logiky textu. Z pohľadu diskurznej analýzy je mimoriadne dôležité zistenie, že prezentovanie hrozieb určitému spoločenstvu sa stáva najjednoduchšou a najvhodnejšou formou ideológie konsolidácie, teda vytvárania ekvivalencie medzi rôznymi univerzálnymi významami a formovania jednotnej, vnútorne konzistentnej identity. Táto stratégia môže fungovať pri zjednocovaní rôznych skupín tvorených v spoločnosti pod jedným cieľom, alebo ich môže spájať v rámci „boja“ proti spoločnému nepriateľovi (Štefančík, Dulebová 2017).

Rovnaký princíp politického jazyka používa aj George Orwell (1988) vo svojom diele 1984. George Orwell v ňom vytvoril nový jazyk, tzv. „newspeak“, ktorý bol koncipovaný tak, aby

⁹ Selektovanie, vyhľadávanie alebo prijímanie informácií, ktoré potvrdzujú naše existujúce presvedčenie a hypotézy.

¹⁰ Percento opýtaných, ktorí súhlasia aspoň s jedným z tvrdení: „Väčšina výskumov verejnej mienky, ktoré sa týkajú volebných preferencií alebo politických otázok je zmanipulovaná“; „Liečenie rakoviny alebo iné závažné ochorenia už existuje, ale farmaceutické firmy nám to taja“ a „Globálne otepľovanie je výmysel“ (Klobucký, Mrva 2024).

obsahoval iba jazykové prostriedky nevyhnutné na každodenné využitie. Newspeak bol tvorený slovami, ktoré boli zámerne navrhnuté na politické účely, ktoré formovali myslenie a postoj prijímateľa tak, aby vyhovoval politickej ideológii režimu. Slovná zásoba bola neustále okliešťovaná, aby sa zabránilo zložitým myšlienkovým procesom, ktoré by mohli viesť k podpore kritického myslenia. Podobnú paralelu „orwellovského“ konceptu politického jazyka môžeme vidieť aj v súvislosti s liberálnym fašizmom. Pri akceptácii spojenia liberalizmu a fašizmu ako ucelenej teórie môžeme pozorovať absenciu kritického postoja, ktorý by nabádal k preskúmaniu jednotlivých pojmov samostatne a vytvorenie záveru na základe racionálnej argumentácie. Pri formovaní a definovaní pojmu liberálny fašizmus je možné sledovať, že znaky jednotlivých ideológií vrátane terminológie sú prispôbené a ohýbané tak, aby vyhovovali predkladanému konceptu. Tento jav popisoval aj George Orwell v rámci newspeak-u anglickým slovom *doublethink*, ktorý označoval vieru v dva protichodné názory zároveň.

Kvalitatívna analýza: kľúčové témy a testované hypotézy

Pri skúmaní danej problematiky sme pracovali s erudovanými odborníkmi ako sú Jakub Drábik, Anton Hruboň, Jozef Lenč, Darina Malová, Stanislav Mičev či Radoslav Štefančík, ktorí nám v rámci kvalitatívneho výskumu poskytlí svoje stanoviská a umožnili získať hlbší pohľad na historické a politické faktory liberálneho fašizmu. V rámci realizovaného kvalitatívneho výskumu sme sa pre potreby rigorózneho práce zamerali na zber dát formou výskumných otázok. K výskumným otázkam sme priradili odpovede respondentov s cieľom získať celkový prehľad a oboznámiť sa so zozbieranými dátami. Následne sme identifikovali kľúčové body a s využitím konštantnej komparácie sme ich medzi sebou porovnávali. Ďalším krokom bolo axiálne kódovanie, kde sme prepájali kódy z otvoreného kódovania a interpretovali vzťahy medzi nimi s cieľom identifikovať hlavné témy skúmaného fenoménu, a overiť pravdivosť alebo platnosť našich hypotéz.

Jednou z hlavných tém, ktorá výrazne rezonovala v názoroch odborníkov je negatívna konotácia. V spoločnosti stále prevláda úzus,

v rámci ktorého je fašizmus vnímaný vyslovene negatívne a chápaný ako zlo, voči ktorému je nutné sa ohradiť. Slovo „fašistický“ je teda spojené s negatívnou konotáciou, a práve táto konotácia, v snahe delegitimizovať a znehodnotiť liberalizmus ako ideológiu aj ako politický koncept, sa využíva pri spájaní liberalizmu a fašizmu do koherentného celku. Prívlastkom fašistický je možné badať snahy degradovať liberalizmus na niečo, čím nie je a prisúdiť mu vlastnosti, voči ktorým ako ideológia vystupuje.

Ďalšou kľúčovou témou je pojmový zmätkot. Keďže ide o konceptuálne a obsahovo prázdny pojem, tento termín je využívaný skôr ako prostriedok na vyvolanie terminologického zmätku, kde ide o zneužitie emócií (spojené s vyššie spomínanou negatívnou konotáciou) a využívanie neznalosti definičných znakov a hlavných konceptov jednotlivých ideológií na realizáciu vlastných politických zámerov a stratégií.

Výraznú úlohu zohráva aj naratív hrozby. Koncept fašizmu je postavený na dekadencii a emóciách, ktoré sa zakladajú na strachu pred spoločným (často fiktívnym) nepriateľom. Na podobnej báze funguje aj koncept liberálneho fašizmu, ktorý liberalizmus vykresľuje ako niečo škodlivé a negatívne, a stavia ho do roly nepriateľa, ktorý predstavuje hrozbu pre stabilitu spoločnosti a jej normatívny systém.

Najčastejším označením, ktorým bol koncept liberálneho fašizmu definovaný politológmi i historikmi je oxymoron. Liberalizmus a fašizmus sú dve samostatné ideológie s navzájom nezlučiteľnými prístupmi, ktoré si odporujú v základných tézach. Liberálny fašizmus v rámci jestvujúcich politických a ideologických systémov ako pojem, ani ako koncept neexistuje, a nie je uznávaný ani ako legítimná kategória. V určitom bode možno vnímať tento termín skôr ako propagandu než skutočne aplikovaný politický prístup.

Pri analýze dát sme pracovali s dvoma hypotézami:

Hypotéza 1: Liberálny fašizmus je nekoherentný a kontradiktórny termín, ktorý z hľadiska existujúcich politických a ideologických systémov ako koncept neexistuje.

V oblasti vedeckého prostredia je liberálny fašizmus termín, ktorý je kontradikciou a fikciou, ako aj výsledok terminologickej vôle. Tá zneužíva termín fašizmus s cieľom devalvovať

liberalizmus antidemokratickými a negatívnymi konotáciami. Ide o ideologický spletenec a prostriedok zneužívania, ktorý je skôr rétorickým nástrojom a zbraňou v politickom diskurze. Záverom testovanej hypotézy 1 je teda jej potvrdenie. Z konceptuálneho hľadiska ide o absurdný politický konštrukt, ktorý zahŕňa dva navzájom sa vylučujúce ideologické prístupy a v rámci akademických vedných disciplín nemôže byť legitímnou, ani platnou kategóriou.

Hypotéza 2: Liberálny fašizmus je forma autoritárskej liberálnej ideológie, ktorá prostredníctvom fašistických taktík presadzuje svoje politické záujmy a potláča všetky názory a prejavy, ktoré nekorešpondujú s jej postojmi.

Termín liberálny fašizmus v sebe obsahuje dve ideológie, ktoré si vzájomne odporujú a sú nezlučiteľné. Je v rozpore s logikou, aby ideológia na jednej strane potláčala slobodu a na strane druhej ju „vnucovala“. Podobné rozpory nachádzame vo viacerých bodoch. Ďalšia logická nezhoda sa dotýka plurality názorov. Podstata názorovej plurality spočíva v akceptovaní širokého spektra názorov, preto je protirečením v argumentácii tvrdiť, že hoci je pre liberalizmus jedným z kľúčových princípov názorová diverzita, zároveň ju potláča, ak nekorešponduje s jej postojmi. V súvislosti s tým je liberalizmus obviňovaný zo šírenia a podnecovania nenávisti či násilia, hoci pravá podstata ideológie zastáva riešenie konfliktov v rámci racionálnej diskusie a demokratických procesov. Záverom testovanej hypotézy je, že hypotéza 2 sa nepotvrdila. Na základe uvedeného považujeme za dôležité opäť zopakovať, že pridávanie akýchkoľvek prívlastkov k ideológiám z nich ešte nerobí vedecky hodnotné alebo platné pojmy. Nie je totiž možné niečo v jednom kroku presadzovať a súbežne potláčať či obmedzovať.¹¹

Záver

V centre liberalizmu stojí sloboda, tá je považovaná za najvyššiu hodnotu individualizmu, zatiaľ čo fašizmus individuálnu slobodu a hodnotu jednotlivca rezolútne odmieta. Ďalším základným princípom liberalizmu je názorová pluralita a diskusia založená na racionálnych argumentoch. Naproti tomu fašizmus

odmieta akýkoľvek názor, ktorý by mohol ohroziť autoritu vodcu, ktorá je nespochybiteľná a monopolná. Spoločnosť v liberalizme je tvorená jednotlivcami, ktorí sú si rovní. Vo fašizme je spoločnosť definovaná ako organický celok definovaný na základe rasy alebo národnosti, čo vedie k nerovnosti a nadradenosti jedného národa, resp. rasy, nad ostatnými. Rovnaká nerovnosť panuje aj v spoločnosti ako takej, ktorá je absolútne podriadená autoritárskej vôli vodcu či vládnucej elite. Ďalší zásadný rozdiel medzi liberalizmom a fašizmom je vo vnímaní demokracie. Kým fašizmus presadzuje jej totalitnú formu, v liberalizme je postavená na súhlase ovládaných, vyjadreného prostredníctvom demokratickej voľby. Moc, na rozdiel od fašizmu, nie je koncentrovaná v rukách jednotlivca alebo elity a uplatňuje sa v rámci platných legislatívnych štruktúr. Na základe uvedeného môžeme konštatovať logický rozpor v termíne liberálneho fašizmu. Ten je výsledkom spojenia dvoch kontradiktórnych ideológií, ktoré si protirečia v základných tézach a vzájomne sa vylučujú. Hlavné zistenie ukázalo, že ide o svojvoľné ohýbanie terminológie, kde sa neskúma podstata ani obsah jednotlivých ideológií, ale používajú sa skratkovité vyjadrenia, spočívajúce v ich jednoduchosti na diskreditáciu liberálnych politík či názorových oponentov. Prostredníctvom demagógie sú zámerne spájané ideológie, ktoré voči sebe vystupujú v absolútnom protiklade a už z princípu sa vylučujú.

V závere považujeme za dôležité uviesť, že je podstatné hodnotiť pojem liberálny fašizmus kriticky, pri skúmaní tohto termínu pristupovať k jednotlivým politickým ideológiám samostatne a nepoužívať terminológiu, ktorá môže zásadne skresľovať alebo mylne interpretovať prebiehajúce procesy v spoločnosti. Zároveň považujeme za dôležité poukazovať aj na (často zámerne) šírenie nepravdivých, nepresných a zavádzajúcich informácií, a demaskovať ich. Rovnako dôležité je aj to, akým spôsobom sa v spoločnosti realizuje spoločensko – politický a mediálny diskurz, ktorý by mal byť založený na vecnej diskusii, ktorá sa bude opierať o fakty a overiteľné informácie so zreteľom vyhnúť sa emocionálne vyhroteným reakciám. Pretože iba racionálny diskurz založený na faktografických údajoch môže prispieť k zmierneniu napätia a polarizácie v spoločnosti, čo môže vo výsledku podporiť kritické

¹¹ K podrobným výsledkom a interpretácii výskumu bližšie pozri: Zubalová, 2025, s. 64-75.

myslenie, mieru vzdelanosti a efektivitu od-komunikovať myšlienky a postoje v spoločnos-ti bez ďalšieho rizika vzniku konfliktu a zväč-šovaniu priepastných rozdielov vo všetkých oblastiach spoločenského života.

Literatúra

- Antiliberal. (n.d.). *Definícia pojmov*. Retrieved August 13, 2024, from <http://www.antiliberal.sk/definicia-pojmov.php#L>
- Applebaum, A. (2020). *Súmrak demokracie*. N Press.
- Benedikovičová, M. (2022, March 18). *Blahu chráni v SAV jeho šéf, ktorý kandidoval za KSS. Pre statusy si Blahu predvolá správna rada*. Denník N. Retrieved August 15, 2024, from <https://dennikn.sk/2769498/blahu-chrani-v-sav-jeho-sef-ktory-kandidoval-za-kss-pre-statusy-si-blahu-predvola-spravna-rada/>
- Béres, M. (2020). Predpoklady šírenia dezinformácií na internete. In P. Šušová & P. Prando (Eds.), *Interpolis '20* (s. 286–294). Belianum.
- Blaha, L. (2019, October 10). *To sú tie chvíle, keď si človek uvedomí, ako hrozne popletení sú tí naši liberálni novinári... SMER – sociálna demokracia*. Retrieved August 15, 2024, from <https://www.strana-smer.sk/aktuality/blogy/post/su-tie-chvile-ke-d-si-clovek-uvedomi-ako-hrozne-popleteni-su-ti-nasi-liberalni-novinari>
- Goldberg, J. (2008). *Liberal fascism: The secret history of the Left from Mussolini to the politics of meaning*. Doubleday.
- Gorod, O. II. (2020, January 25). *Liberálny fašizmus nie je oxymoron, ale krutý paradox zvrátenej doby. Jeho existenciu dokazujú filozofi, politológovia aj politici*. Dav Dva. Retrieved August 13, 2024, from <https://davdva.sk/liberalny-fasizmus-nie-je-oxymoron-ale-kruty-paradox-zvratenej-doby-jeho-existenciu-dokazuju-filozofi-politologovia-aj-politici/>
- Ľudová strana Naše Slovensko. (2022, May 10). *Vyhlasenie ĽS Naše Slovensko k včerajším udalostiam na Slavíne*. Retrieved August 13, 2024, from <http://kotlebovci.sk/2022/05/vyhlasenie-ls-nase-slovensko-k-vcerajsim-udalostiam-na-slavine/>
- Klobucký, R., & Mrva, M. (2024, February 21). *Privrženci konšpirácií v krajinách V4 nie sú rovnakí, dôležitú úlohu zohrávajú politické preferencie*. Slovenská akadémia vied. Retrieved August 20, 2024, from https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=11756
- Mach, M. (2024, June 8). *Telefonický rozhovor* [Personal communication].
- Mladí proti fašizmu. (n.d.). Marek Mach. Mladí o.z. Retrieved August 19, 2024, from <https://www.mladiprotifasizmu.sk/author/marekmach01/>
- Orwell, G. (1998). 1984. Slovart.
- Siegel, F. (2009). *The godfather of American liberalism*. City Journal. Retrieved June 27, 2024, from <https://www.city-journal.org/article/the-godfather-of-american-liberalism>
- Struhárik, F. (2022, June 14). *Facebook zrušil stránku Ľubošovi Blahovi pre opakované hrubé porušovanie pravidiel*. Denník N. Retrieved August 15, 2024, from <https://dennikn.sk/2893230/facebook-zrusil-stranku-lubosovi-blahovi-pre-opakovane-hrube-porusovanie-pravidiel/>
- Sýkora, P. (2022, October 14). *Celosvetovo extrémne vysoký konšpiračný index na Slovensku*. Centrum pre bioetiku. Retrieved August 20, 2024, from <https://centreforbioethics.sk/sk/novinky/detail/28/celosvetovo-extremne-vysoky-konspiracny-index-na-slovensku/>
- Šimková, P. (2020). Špecifický jazyk politickej strany ako alternatíva k skúmaniu a identifikácii pravicových extrémistov. In P. Šušová & P. Prando (Eds.), *Interpolis '20* (s. 28–46). Belianum.
- Šnidl, V. (2024, June 9). *Telefonický rozhovor* [Personal communication].
- Štefančík, R., & Dulebová, I. (2017). *Jazyk a politika: Jazyk politiky v konfliktnej štruktúre spoločnosti*. EKONÓM.
- Zubalová, M. (2025). *Fenomén pojmu liberálny fašizmus a jeho konotácie v spoločensko-politickom a mediálnom diskurze* (Rigorózna práca). Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta. <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioFormChildK1V8J&sid=8DA5F85D14F67EBBACD8E1D69B73&seo=CRZP-detail-kniha>